

10. 8. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

(Ne)dodržení sjednané formy dodatku smlouvy

Zpravidla ve všech písemných obchodních smlouvách lze nalézt ujednání o tom, že smlouvu lze změnit nebo zrušit jen písemně. Do jaké míry je takové ujednání závazné? Lze smlouvu zrušit nebo změnit i jinou formou?

FIALA, TEJKAL A PARTNEŘI S.R.O.
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Autonomie vůle

V oblasti požadavků na formu právního jednání v případě změny právního jednání rozeznává zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“) mezi požadavkem na písemnou formu stanovenou zákonem a požadavkem na písemnou formu vyplývajícím pouze z ujednání stran[1].

Jelikož občanský zákoník vychází ze zásady bezformálnosti právních jednání[2], je zákonem požadovaná písemná forma právního jednání stanovena pouze pro případy, kdy je veřejný zájem na tom, aby určité právní jednání mělo písemnou formu[3]. V ostatní případech je ponecháno na vůli stran, zda právní jednání učiní bezformálně, v písemné formě nebo v některé z ještě přísnějších forem[4].

Tato volnost v rozhodování o formě právního jednání je projevem zásady autonomie vůle smluvních stran, jejímž obsahem je právě i možnost svobodně si vybrat formu právního jednání, není-li stanovena přímo zákonem. Autoři komentáře[5] k § 559 občanského zákoníku uvádí:

„Smluvní forma právního jednání není omezením, ale projevem zásady autonomie vůle. V souladu s touto zásadou je pouze na jednajících stranách, v jaké formě se rozhodnou právní jednání učinit, obecný zájem na konkrétní formě právního jednání je zde nahrazen soukromým zájmem účastníků právního jednání.“

...

Institut smluvní formy nesměřuje k tomu, aby účastníky svazoval dalšími formalitami či aby omezoval jejich autonomní vůli. Smluvní forma přináší účastníkům možnost projevit jejich vůli způsobem plně odpovídajícím jejich zájmům a potřebám, tedy tak, jak si to skutečně oni sami přejí (podle jejich vůle).“

Vyvratitelná právní domněnka

Paragraf 1758 občanského zákoníku stanoví, že *„Dohodnou-li se strany, že pro uzavření užijí určitou formu, má se za to, že nechtějí být vázány, nebude-li tato forma dodržena. To platí i tehdy, projeví-li jedna ze stran vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě.“*

Uvedená norma zakotvuje vyvratitelnou právní domněnku o tom, že smlouva nevznikla, pokud nebyla dodržena její smluvená forma. Pokud by se tedy strany dohodly na tom, že smlouvu uzavřou v písemné podobě, ale tuto sjednanou formu na základě své pozdější shodné vůle nedodržely, bylo by možné právní domněnku jednoduše vyvrátit a ústně sjednanou smlouvu označit za existující a platně uzavřenou od počátku. Sjednaná forma smlouvy porušena nebyla, neboť svou novější shodnou vůlí svou předchozí dohodu o písemné formě nahradily novou dohodou o bezformálním právním jednání a této nové dohodě forma smlouvy zcela vyhovuje.

Výkladem a *maiori ad minus* lze smysl § 1758 občanského zákoníku aplikovat též na dohodu smluvních stran o formě právního jednání požadovaného pro změnu uzavřené smlouvy. Pokud tedy smluvní strany sjednají v písemné smlouvě, že ji lze změnit dodatkem opět jen v písemné formě, může mezi smluvními stranami dojít k neformální dohodě o tom, že předchozí dohodu o písemné formě dodatku respektovat nebudou a uzavřou dohodu o tom, že lze provést změnu písemné smlouvy pouze v ústní podobě. Taková dohoda pak nemusí být výslovná, ale může implicitně vyplývat přímo ze skutečnosti, že strany uzavřely dodatek v ústní podobě. Ústně sjednaná změna smlouvy pak není neplatným právním jednáním, a to ani relativně.

Tento proces odpovídá plně zásadě autonomie vůle stran, neboť na obou stranách šlo o novou aktuální shodnou vůli, kterou nahradily vůli předchozí, a ústně uzavřený dodatek zcela odpovídá aktuální smluvené formě změny písemné smlouvy, jinými slovy *nedochází k porušení smluvní formy, ale naopak k její realizaci*[6].

Otázka možnosti bezformálního opuštění sjednané formy změny smlouvy byla řešena již za právní úpravy účinné do 31.12.2013 v návaznosti na § 272 odst. 2 zák. č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník. Nejvyšší soud[7] i Ústavní soud[8] dovodily, že smluvní požadavek na písemnou formu změny smlouvy lze porušit, ale takto vzniklá ústní změna smlouvy je relativně neplatná. Bude zajímavé sledovat, zda budou soudy hned od počátku schopny respektovat v plném rozsahu novou právní úpravu a nebudou nadále rozhodovat v souladu s názorem Nejvyššího soudu a Ústavního soudu vyjádřenému k právní úpravě účinné do 31.12.2013.

Kvalifikované ujednání o písemné formě

Prvek závaznosti projevu vůle směřujícímu k zakotvení formální podoby změny smlouvy v písemné podobě lze posílit vytvořením tzv. kvalifikovaného ujednání o písemné formě. Podstatou takového ujednání je ve smlouvě vyjádřená dohoda, že samotné ujednání o možnosti změnit smlouvu pouze v písemné dohodě, lze změnit opět jen dohodou v písemné formě.

Názory na to, zda lze i v tomto případě sjednanou písemnou formu dodatku opustit neformálním jednáním se různí. Autoři komentáře k občanskému zákoníku uvádí, že „... *rakouská soudní praxe dospěla k závěru, že od sjednané formy mohou smluvní strany po dohodě kdykoli upustit (i mlčky podle § 863 ABGB), a to i tehdy, když si původně sjednaly, že i změny a doplňky budou činěny opět písemnou formou. Dokonce i v případě, že byla sjednána písemná forma pro samotné upuštění od písemné formy, může být formální požadavek zrušen i konkludentně, pokud chování smluvních stran připouští pouze ten závěr, že strany chtěly mlčky změnit (nebo rozšířit) smlouvu a přitom od sjednané formy upustily (Dittrich, Tades, 2003, s. 1138).*

...

V německém právu je však sporné, zda jsou strany vázány tzv. kvalifikovaným ujednáním o písemné formě (dvojitá klauzule písemné formy), které přímo vyžaduje, aby opuštění požadavku formy bylo samo provedeno písemně.

J. Ellenberger soudí, že pokud smlouva i pro zrušení ujednání o formě výslovně předpokládá určitou formu, je ústní ujednání neúčinné, protože takové dvojité klauzuli o formě musí ustoupit i privátní autonomie stran (Palandt, 2009, s. 104). H. Palm naproti tomu dovozuje, že také v případech kvalifikované klauzule o písemné formě je třeba připustit možnost ústního či konkludentního zrušení bez dodržení formy, protože smluvní strany se své smluvní svobody nemohou vzdát do budoucna. Pro zrušení bez dodržení formy však musí svědčit celkové okolnosti daného úkonu, zejména jednoznačné chování smluvních stran (Westermann a kol., 2004, s. 269). Německá soudní praxe se přiklání k prvně uvedenému závěru. Spolkový nejvyšší soud (BGH) dovedl, že pokud smlouva stanoví, že strany mohou opustit stanovený formální požadavek pouze písemným prohlášením, pak takové ujednání vylučuje možnost vyhnout se písemné formě ústním ujednáním či následným jednáním stran (Beale, Hartkamp, Kötz, Tallon, 2002, s. 162)."[9]

Teprve budoucí rozhodovací praxe českých soudů ukáže, který názorový proud bude české justici bližší.

Vztah k neplatnosti právního jednání

Ke shora uvedenému výkladu by bylo možno dodat, že bezformální změna smlouvy provedená v rozporu s dříve písemně vyjádřenou vůlí, že smlouvu lze měnit jen v písemné formě, je v souladu s §582 odst. 1 větou první občanského zákoníku neplatným právním jednáním. Uvedené ustanovení totiž uvádí, že „*Není-li právní jednání učiněno ve formě ujednané stranami nebo stanovené zákonem, je neplatné, ledaže strany vadu dodatečně zhojí.*“

S ohledem na shora řečené však taková úvaha neobstojí, neboť strany nově, byť konkludentně, ujednaly, že změnu smlouvy provedou bezformálně, a neformální změna smlouvy pak proběhla právě v té formě, která odpovídá aktuálnímu ujednání stran. Opět tak lze připomenou shora uvedenou formulaci, že „*nedochází k porušení smluvní formy, ale naopak k její realizaci*“[10].

Závěr

Přes shora uvedený výklad nelze než smluvním stranám doporučit, aby v dosavadní zažité praxi požadující pro případné změny smlouvy formu písemného dodatku pokračovaly, neboť prezentované závěry dopadají pouze na případy, kdy je shodná vůle na obou stranách.

Chtějí-li smluvní strany zároveň striktně trvat na požadavku písemné formy změny smlouvy a vyloučit tak např. exces ze strany neinformovaného člena statutárního orgánu, lze doporučit, aby pro tyto případy sjednaly ve smlouvě právě kvalifikovanou podobu ujednání o formě změny smlouvy.

Mgr. Jiří Dostál,
trvale spolupracující advokát

Mgr. Jindřich Mayer,
trvale spolupracující advokát

[Fiala, Tejkal a partneři, advokátní kancelář, s.r.o.](#)

Helfertova 2040/13
613 00 Brno

Tel.: +420 541 211 528
e-mail: recepce@akfiala.cz

[1] § 564 zák. č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále též OZ): Vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě; vyžaduje-li tuto formu jen ujednání stran, lze obsah právního jednání změnit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevyklučuje.

[2] § 559 OZ: Každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem.

[3] Např. v případě převodu, změny nebo zrušení věcného práva k nemovitosti (§ 560 OZ), smlouvy o výstavbě (§ 1170 OZ), nájem bytu a domu (§ 2237 OZ) a další.

[4] Např. písemná forma s úředně ověřenými podpisy nebo forma veřejné listiny.

[5] Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2012

[6] Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2035

[7] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 2010, sp. zn. 32 Cdo 4167/2008

[8] Nález Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. I. ÚS 1264/11

[9] Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2015

[10] Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2035

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního](#)

rejstříku

- Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách
- Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu
- Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného
- Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce
- Letiště a letecké stavby
- Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
- Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?
- Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin
- Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení